

Inventarisatie van de Huiszwaluw in 1991 in Nederland

H.N. Leys & D.A. Jonkers

Inleiding

In 1991 werden wederom tellingen verricht naar het aantal broedparen van de Huiszwaluw. Verspreid over geheel Nederland werden 1272 kwartblokken (2,5 x 2,5 km) geheel of gedeeltelijk onderzocht. In 1989 en 1990 werden respectievelijk 1404 en 1095 kwartblokken onderzocht. Ten opzichte van 1989 werd een geringe toename en ten opzichte van 1990 een flinke afname geconstateerd. Het gemiddelde aantal bewoonde nesten per kwartblok bedroeg 19,6 in 1989. In 1990 nam dit toe tot 22,9 en in 1991 trad een geringe daling op tot 22,5. Helaas moet worden geconstateerd, dat met uitzondering van enkele zeer goed onderzochte gebieden, elders vele kwartblokken min of meer onvolledig werden onderzocht. Dit betekent dat ook in 1991 een ondertelling van het werkelijke aantal broedparen heeft plaatsgevonden, zeer waarschijnlijk in geringere mate dan in 1989 en 1990. Uitgaande van dit gegeven dient het gevonden aantal van 28.562 broedparen in 1991 met circa 15% te worden opgevoerd tot 32.846 broedparen. In Nederland komen 5723 kwartblokken voor waarin de Huiszwaluw zo goed als zeker als broedvogel voorkomt. Op grond hiervan kan onder enig voorbehoud worden geëxtrapoleerd dat het totale broedbestand in 1991 zeker $(5723 : 1272 \times 32.846) = 147.781$ bedroeg, en op grond van het gemiddelde aantal nesten per onderzocht kwartblok $((22,5 \times 5723) + 15\%) = 148.083$. Ten opzichte van 1990 betekent dit een achteruitgang van circa 13%.

Monitoronderzoek

Dit type onderzoek is gebaseerd op tellingen die vele jaren achtereenvolgens in de zelfde gebieden (c.q. kwartblokken) jaarlijks worden uitgevoerd. Een dergelijk onderzoek is van zeer grote waarde, omdat hiermede redelijk goed kan worden vastgesteld in welke mate de soort voor- of achteruitgaat. Monitoronderzoek in een groter gebied (geheel Nederland bijvoorbeeld) neemt in waarde toe als de onder-

gebieden	aantal nesten in:			index 1990 = 100		
	1989	1990	1991	1989	1990	1991
1 Friesland (west)	498	570	658	87	100	<u>115</u>
2 Friesland (noord)	118	131	112	90	100	85
3 Friesland (zuid)	69	64	45	<u>108</u>	100	70
4 Groningen (noord)	100	99	85	<u>100</u>	100	86
5 Groningen, Drenthe	1359	1475	1149	92	100	78
6 Overijssel (noordwest)	447	376	360	<u>119</u>	100	96
7 IJsselstreek	563	642	599	88	100	93
8 Twente	197	202	182	90	100	98
9 Achterhoek	560	533	483	<u>105</u>	100	91
10 Noord-Holland (noord)	207	281	253	74	100	90
11 Zaanland en omstreken	301	360	356	84	100	99
12 Het Gooi en omstreken	422	350	341	<u>121</u>	100	97
13 Utrecht (zuid)	516	616	608	84	100	99
14 Betuwe	337	442	432	76	100	98
15 Zuid-Limburg	611	591	673	<u>103</u>	100	<u>114</u>
16 Noord-Brabant (oost)	1046	1122	881	93	100	79
17 Midden-Brabant	416	480	385	87	100	80
18 Deltagebied (oost)	826	912	794	91	100	87
19 Zeeuwsch-Vlaanderen	2623	2793	2098	94	100	75
20 Bijland en omstreken	97	73	47	<u>133</u>	100	64
21 Veluwe (noord)	236	292	256	81	100	88
22 Zuidhollandse eilanden	3083	3519	3125	88	100	89
23 Flevoland	568	509	331	<u>112</u>	100	65
totaal	<u>15200</u>	<u>16432</u>	<u>14253</u>	<u>93</u>	<u>100</u>	<u>87</u>

Tabel 1. De telresultaten gedurende de periode 1989-1991 in 312 atlasblokken.

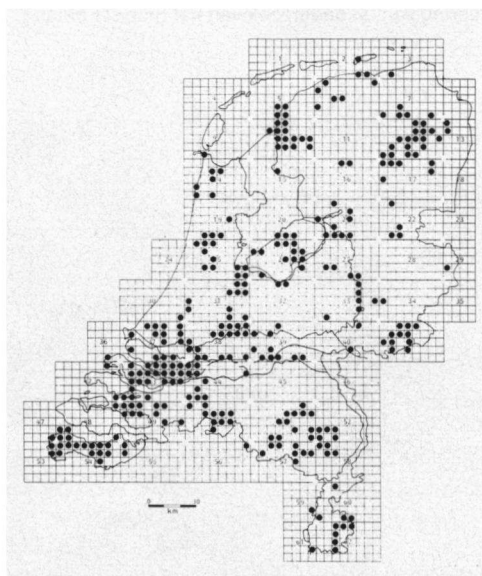
zoekplots (atlasblokken, kwartblokken, dorpen, enzovoort) zo regelmatig mogelijk verspreid in het land voorkomen (figuur 1). In de periode 1989-1990-1991 werden in 312 atlasblokken, één of meer kwartblokken in ten minste drie opeenvolgende jaren onderzocht. De telresultaten zijn weergegeven in tabel 1 en in figuur 2 en 3.

Hieruit blijkt dat de toename of de afname van het aantal broedparen in de diverse jaren lang niet overal in Nederland gelijk is. In 1989 waren er in zuidelijk Friesland, noordelijk Groningen, Noordwest-Overijssel, de Achterhoek, Het Gooi, Zuid-Limburg, de Bijland en Flevoland aanzienlijk meer broedparen dan in 1990. In 1991 daarentegen waren er in het westelijke deel van Friesland en in Zuid-Limburg meer Huiszwaluwen dan in 1990. In 1991 daarentegen waren er in het westelijke deel van Friesland en in Zuid-Limburg meer Huiszwaluwen dan in 1990. Overal elders was het broedbestand sterk tot zeer sterk afgenomen. De sterkste afname ten opzichte van 1990 vond plaats in Drenthe (22%), Midden-Friesland (30%), Flevoland (35%), Lobith en omgeving (36%), Zeeuwsch-Vlaanderen (25%) en het midden en oostelijk deel van Noord-Brabant (circa 20%). Wij zien dan ook dat na een aanvankelijke toename in 1990 de soort in 1991 opvallend in aantal is achteruitgegaan, zowel ten opzichte van 1990 als ten opzichte van 1989. Ten opzichte van 1990 betekent dit in 1991 een gemiddelde afname van circa 13% en ten opzichte van 1989 een gemiddelde afname van ruim 6%. De opvallende toename in westelijk Friesland en Zuid-Limburg bedraagt ten opzichte van 1990 ruim 14% en ten opzichte van 1989 circa 20%.

Dichtheden per kwartblok

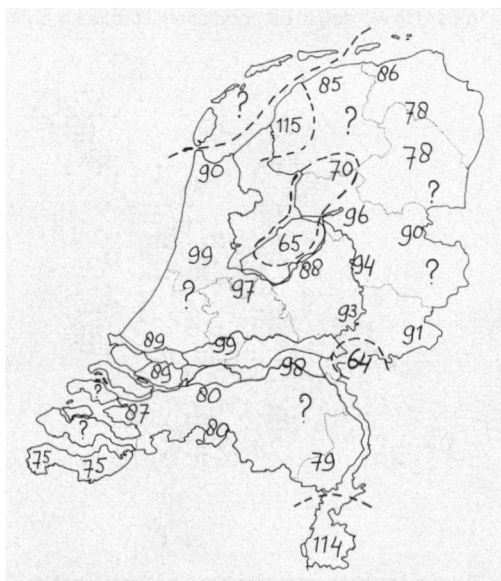
De tellingen vonden in 1991 vrij regelmatig verspreid over geheel Nederland plaats. Verreweg de hoogste dichtheden komen voor op de Zuidhollandse eilanden, Zeeuwsch-Vlaanderen en plaatselijk in Zuid-Limburg. Per kwartblok werden hier gemiddelde dichtheden vastgesteld van 42-55 broedparen per 6,25 km². In westelijk Friesland, Noordwest-Overijssel, Twente, Betuwe, IJsselstreek, westelijke-rivierengebied en Noord-Limburg bedroegen de gemiddelde dichtheden 26-35 broedparen per 6,25 km². Overal elders werden gemiddelde dichtheden gemeten van 7-25 broedparen per 6,25 km². De laagste gemiddelde dichtheden met minder dan 10 broedparen per 6,25 km² komen verspreid door het gehele land voor (figuur 4). De verspreiding van atlasblokken waarin één of meer kwartblokken met 1-50 broedparen is weergegeven in figuur 5.

Kwartblokken met 51-75 broedparen komen ook verspreid door het gehele land voor. Er lijkt geen duidelijk verband met de aanwezigheid van grote wateroppervlakten te zijn. Kwartblokken met 75-100 broedparen komen vooral voor in de omgeving met veel open water en in Zuid-Limburg (figuur 6). Kwartblokken met honderd of meer broedparen werden slechts 24x vastgesteld en dan wel uitsluitend langs en bij grote wateroppervlakten zoals blijkt uit figuur 7. In de kwartblokken waar in 1989 en/of 1990 en/of 1991 honderd of meer broedparen werden aangetroffen, is de gemiddelde dichtheid hoog, maar ook hier is sprake van een flinke achteruitgang sedert 1990, maar ook ten opzichte van 1989 zoals blijkt uit tabellen 2 en 3.

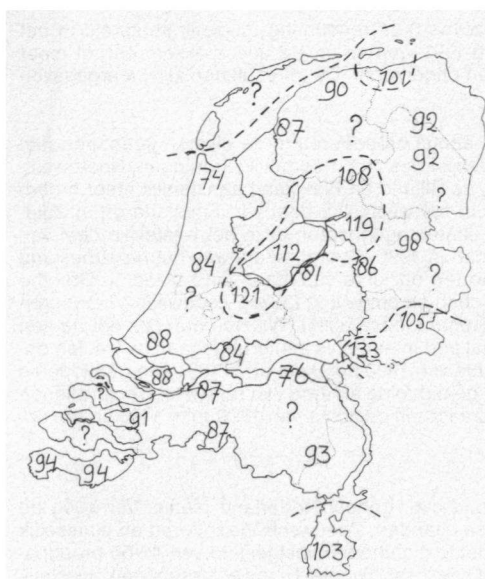

Figuur 1. Atlasblokken waarin één of meer kwartblokken zowel in 1989, 1990 als in 1991 werden onderzocht.

Het Vogeljaar 40 (1992) 3

Figuur 2. Index 1991 ten opzichte van 1990 = 100.

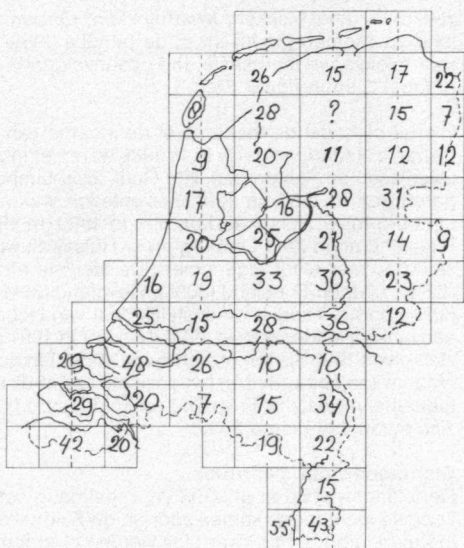

Figuur 3. Index 1989 ten opzichte van 1990 = 100.

Een vergelijking van alle kwartblokken die in 1989, 1990 en 1991 werden onderzocht geeft het volgende beeld te zien in tabel 3:

jaar	aantal		gemiddeld per kwartblok
	broedparen	kwartblokken	
1989	4478	31	144.5
1990	4314	27	159.8
1991	3430	24	142.9

Tabel 2.

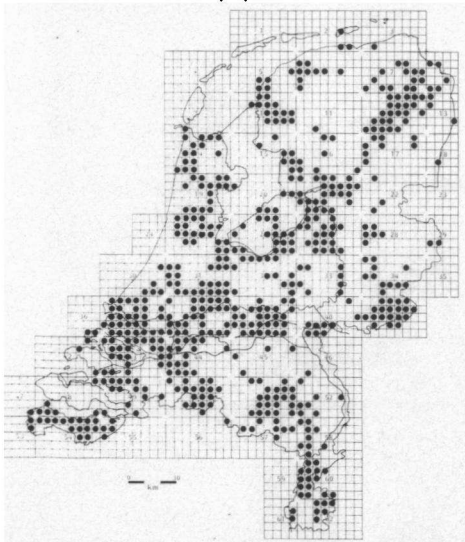

Figuur 4. Gemiddeld aantal broedparen (bewoonde nesten) per kwartblok = 6 ¼ km².

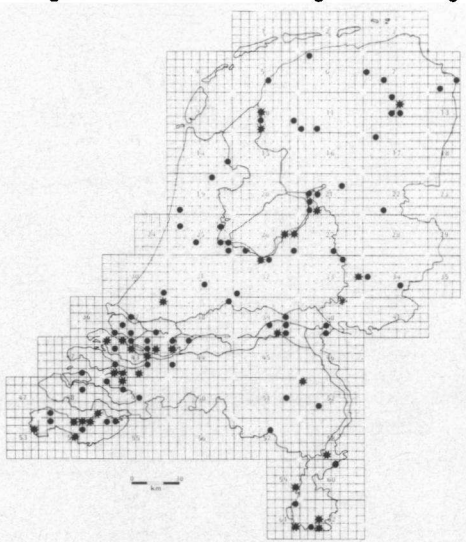
jaar	aantal		gemiddeld per kwartblok
	broedparen	kwartblokken	
1989	4238	32	132.4
1990	4638	32	144.9
1991	3561	32	111.3

Tabel 3.

Ten slotte werd mede dank zij de overweldigende hulp van zo'n 600 medewerkers weer een goed beeld gekregen van de broedpopulatie van de Huiszwaluw in Nederland. Helaas is de soort in 1991 ten opzichte van 1989 en 1990 met respectievelijk 6% en 13% afgenomen. Om meer en beter geïnformeerd te worden in de populatiefluctuaties is continuering van dit onderzoek van het grootste belang.

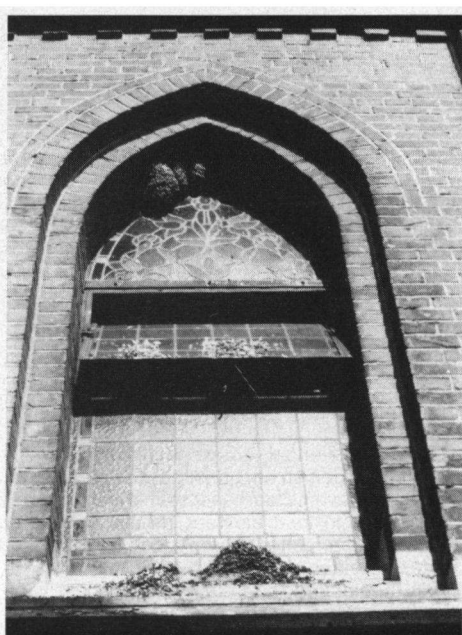
Figuur 5. Atlasblokken waarin in 1991 één of meer kwartblokken werden aangetroffen met 1-50 broedparen (bewoonde nesten).

Figuur 6. Atlasblokken waarin in 1991 één of meer kwartblokken werden aangetroffen met 51-100 broedparen (bewoonde nesten).

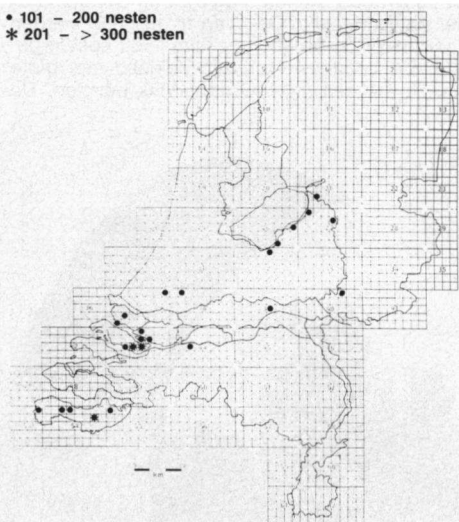
Huiszwaluwnesten bij het station te Kampen, 1 augustus 1990.
Foto: Jules Philippona.

R.K. kerk te Horssen met huiszwaluwnesten, 19 augustus 1989.
Foto: Jules Philippona.

De klemtoon dient vooral te vallen op jaarlijkse herhaling van de tellingen in de zelfde gebieden als in voorgaande jaren (1989 tot en met 1991). Verder is het uitermate belangrijk om in de komende jaren vooral te streven naar volledige tellingen per kwartblok en de mate van volledigheid duidelijk te vermelden op de telformulieren. Daarnaast zijn er nog steeds 'blanco' gebieden, van waaruit wij gaarne in de komende jaren gegevens ontvangen. Met name geldt dit voor de Waddeneilanden, Zuid- en Noord-Beveland, midden van Noord-Brabant, oostelijk Drenthe, Twente en midden van Friesland. Zij die reeds eerder medewerkten, ontvangen automatisch nieuwe telformulieren voor 1992. Nieuwe telers zijn van harte welkom en kunnen telformulieren aanvragen bij de auteurs.

De uitwerking van de gegevens is gebaseerd op alle tellingen die vóór 31 december 1991 zijn ontvangen. Correcties op de tellingen uit 1989 en 1990 zijn in dit verslag verwerkt. Het blijft aanbeveling verdienen om zo spoedig mogelijk na het broedseizoen, direct na 1 oktober van het onderzoeksjaar de gegevens op te sturen. In de komende jaren wordt het onderzoek van de Huiszwaluw via het Sovon gecoördineerd door H.N. Leys. In verband hiermede is het correspondentie-adres gewijzigd in Sovon, ter attentie van H.N. Leys, antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen.

Figuur 7. Atlasblokken waarin in 1991 één of meer kwartblokken werden aangetroffen met 101 - > 300 broedparen (bewoonde nesten).

■ Herman N. Leys, Oude Kluiwezweg 38, 6815 DH Arnhem & Dick A. Jonkers, DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, postbus 2505, 6573 ZX Wageningen.